

~ *Kasap* ~

Tarihçi
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakođlu

Editörler: Emine Gürsoy Naskali - Hilal Oytun Altun

Düzeltili: Hadiye Yılmaz

Sayfa tasarımı: Güler Kızılelma

Kapak tasarımı: Kolektif Atölye

Birinci baskı: Temmuz 2011, İstanbul

Boyutlar: 13.5 x 21 cm

Sayfa sayısı: 200

ISBN: ???

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
www.tarihcikitabevi.com

Moda Caddesi No: 104/A Moda / KADIKÖY-İSTANBUL

Tel: 0216 418 68 86

GSM: 0530 370 74 11

E-posta: info@tarihcikitabevi.com

~ **Kasap** ~

Editörler:

Emine Gürsoy Naskali

Hilal Oytun Altun

Tarihçi
Kitabevi

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	7
<i>Kasaplık Geleneği</i>	
<i>Çorum'un Sungurlu İlçesinde 1895-1947 Yılları Arasında Kasapoğlu Ailesi Üzerinden Kasaplık Kültürüne Bir Bakış</i>	11
Pınar Kasapoğlu Akyol	
<i>Kırgız Konar Göçerlerinde Kasaplık Geleneği: At Kesme Âdeti</i>	55
Baktbek İsakov	
<i>Kasaplık Aletleri</i>	
<i>Kasaplık Aletleri</i>	71
Priscilla Mary Işın	
<i>Osmanlı Minyatüründe Kasaplık</i>	
<i>Osmanlı Minyatüründe Kasaplık</i>	95
Ebru Zeren - Gözde Sazak	
<i>Edebiyatta Kasaplık</i>	
<i>Köroğlu Destanında Kasapoğlu</i>	141
Fuzuli Bayat	
<i>Divan Şiirinde Kasaplık</i>	159
Yunus Kaplan	
DİZİN	189

GİRİŞ

Kasaplık mesleğinin kültürümüz içindeki yerini aktarmak amacıyla hazırlanmış olan *Kasap* kitabı, ülkemizde bu içerikle yayınlanmış ilk eserdir. *Kasap*'ta, kasaplığın hem halk edebiyatına hem de divan edebiyatına yansımaları incelenerek kültürümüzde bir temel faaliyet alanı olan bu meslek, tarihi boyutu ve yakın dönem uygulamalarıyla kayıt altına alınmıştır. Aynı zamanda kasaplar ve kasaplık mesleği ile ilgili tarih kayıtları derlenerek bu mesleğin gerektirdiği bilgi ve uygulamalar okuyucuya sunulmuştur. Ayrıca kasaplıkta kullanılan araç ve gereçlerin isimleri belirtilmiş ve tarif edilmiştir. Eserde, bu araç ve gereçlerin resimleri de sunularak kasap dükkânının ve mezbanhanın mimari şekline değinilmiş ve hayvan kesim biçimleri ile ritüelleri anlatılmıştır.

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali

Dr. Hilal Oytun Altun

Köroğlu Destanı'nda Kasapoğlu

Fuzuli Bayat*

Türk milletinin sözlü tarihi niteliğinde olan destanlarımızda kasap ve kasaplık en az rastlanan konulardan biridir. Ancak masal ve rivayetlerimizde kasap ve kasaplık konusuna geniş yer ayrılmış olduğunu söylemek mümkündür. Buna rağmen ister arkaik destanlarımızda ister klasik kahramanlık destanlarımızda olsun, fiziki güce dayalı kahraman tiplemesinde hayvan unsurlarının önemli rol oynadığı ve hayvan dünyasıyla insan toplumunun iç içe olduğu görülür. Özellikle at, koyun ve sığır çobanlığı yapan arkaik destan kahramanı doğayla ahenk içinde yaşamaktadır. Türk dünyasının en yaygın destanı olma özelliği taşıyan Köroğlu Destanı'nın hemen hemen bütün varyant ve versiyonlarında kasaplık konusu işlenmiş, destanın başkahramanlarından biri olan Ayvaz¹ "Kasapoğlu" olarak ün kazanmıştır.

Bütün bunlar konar-göçer Türk sözlü kültüründe kasaplığın önemli bir meslek olmasıyla bağlantılıdır.

---

* Prof. Dr. Fuzuli Bayat, Azərbaycan Milli Bilimler Akademisi, Bakü.

1 Değişik varyantlarda Avaz, Eyvaz, Övez vb.

Nitekim İslamiyet'i kabul etmiş Türkler, fütüvvetname-lerden de görüldüğü kadarıyla kasaplığı önemli meslekler arasında zikretmişlerdir. Şöyle ki; fütüvvetname-lerde Hz. İbrahim kasap, aşçı, ekmekçi, bakkal, tüccar, yapıcı gibi mesleklerin ilk kurucusu olarak bilinir.² Fütüvvetnamelere göre, ki her mesleğin bir piri vardır, kasapların piri de Ebu'l Muhcin'dir.³ Kasaplık zamanla loncalarda birleşmiş, bu mesleğin öğrenilmesi usta-çırak ilişkisine dayanmakla bir yıldan üç yıla kadar sürmüştür. Özel dükkânları olan ve burada et satmakla görevli kasap konusu, Köroğlu Destanı'nın değişik varyant ve versiyonlarına da girmiştir. O bakımdan kasaplık konusu sözlü kültürümüzün en büyük ürünü olan destanlarımızda yer almış, sosyal yapının göstericisi durumunda olsa da epik kural icabı farklı amaç ve konumda yapılanma sergilemiştir.

Kasapoğlu Ayvaz

Köroğlu Destanı'nın sevilen genç kahramanlarında biri olan Ayvaz'ın kasapoğlu oluşu hem doğrudan hem de dolaylı yolla bütün varyant ve versiyonlarda korunmuştur.⁴ O bakımdan eski dünya görüşüyle, mitolojik inançlarla bağlantılı ve Köroğlu'nun yakın savaşçılarında biri olan Ayvaz, yapısal bir özellik

---

2 A. Torun, *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvetnameler Üzerine Bir İnceleme*, Ankara, 1998, s. 121.

3 <http://www.akintarih.com/turkbilim/pirler.htm>

4 Bk. F. Bayat, *Köroğlu. Şamandan Âşığa, Alpten Erene*, Akçağ, Ankara 2003; F. Bayat, *Türk Destancılık Tarihi Bağlamında Köroğlu Destanı (Türk Dünyasının Köroğlu Fenomenolojisi)*, Ötüken, İstanbul, 2009.

Koroğlu Destanı'nın belki de en eski kahramanlarından. Kasap ve kasaplık en eski inançlarla bağlı olup Türk masallarında (Anadolu, Azerbaycan, Özbek, Türkmen vb.) geniş bir yere sahip olmuştur. Hatta bazı araştırmacılar kasabı Türk-Moğol sözlü geleneğinde en eski mitolojik kahraman olarak görürler.⁵ Zaten masalarda çoğu kez olumsuz tip olan kasap manevi değerlerde amansızlığı, kan dökücülüğü, zalimliği ile seçilir. Nitekim özellikle masalarda insanları kandırarak kuyuya salan ve onları şişmanlatıp kesen, insan eti satan bir varlık gibi gözüktür. Ancak bazı masalarda kahramana yardım eden, hatta ona yemek için para almadan et veren, tedbirli kasaplara da rastlarız. Sözlü kültürümüzde kasapla ilgili bu ikili münasebetin temelinde eski görüşlerle yeni görüşlerin çaprazlaşması durur. Koroğlu Destanı'nın bazı varyantlarında da kasap amansızlığı ile bilinir. Ancak destan epik bir enginlikle sözlü tarihimizi yaşattığından Ayvaz'ın kasapoğlu olması, kasaplığın Türk kültüründe nasıl bir meslek olması vs. gibi konular o kadar da geniş işlenmemiştir.

Kasap tipinin masal ve destanlara geçmeden mitolojik hikâyelerde anılması, bu mesleğin eskilerde hayvan besleyen konar-göçer Türk kültüründe önemli yer tuttuğuna işaret eder. Nitekim mitolojik tasavvurlarla bağlantılı olan kasap, Oğuz kabile bayramlarında etin paylaşılmasında ve herkese toplumda tuttuğu yere

---

5 Bk. E. M. Meletinskiy, "O Drevneyşim Tipe Geroya v Epose Tyurko-Mogolskih Narodov Sibirii", *Problemi Sravnitelnoy Filologii. Sbornik Statey*, Moskova-Leningrad, 1964.

göre et payı ayrılmasında önemli rol oynamıştır. Oğuzların, toplumsal şöenlerinde dünya modeline uyumlu bir biçimde sığırı veya atı parçalara ayırmaları, aslında Oğuzların insan, zaman ve dünya hakkındaki tasavvurları ile ilgilidir. İşte kasap, ki bu hem de tayfa aksakalı idi, kutsal et paylaşımının yönlendiricisi, dolayısıyla kültürün yönetici mevkiinde bulunurdu. Kasap aksakalın başlıca görevi, eti kabile üyeleri arasında mevkiine ve rolüne göre paylaştırmaktır. Ayvaz, zayıf bir ihtimalle ilk çağlarda kabile birliklerinin aksakalı ve kasabı fonksiyonunu yerine getirmiştir. Nitekim destanın bütün varyant ve versiyonlarında Ayvaz'ın kasapoğlu olması, etle bağlantılı ritüellerin merkezinde yer aldığını kanıtlayacak durumdadır. Doğrudur; destanda Ayvaz değil, babası kasaptır. Ancak bazı öngörüler, insanları tanımak, uzak görüşlülük gibi imareler Ayvaz'ı kutsal alemle alakalı olarak gösterir. Mesela, Ayvaz'ın onu Çenlibel'e götürmek için gelen çodar elbiseli Köroğlu'nu bir bakışta tanıması, babasının ise Köroğlu'na kanması dikkat çekicidir. Köroğlu, çodar giyiminde kendisini koyun alan gibi takdim ettiğinde ve koyunun parasını artıklaması ile verdiği Ayvaz babası Alı kişiye şöyle der:

*Qedem goyub herden-herden yerişler
Bu gılıgda çodar olmaz, hay olmaz.
Beş-beş verer, on beş, on beş başışlar
Bu gılıgda çodar olmaz, hay olmaz.*

*Mərd igidlər kimi yolları basan,
Tülək tərlən kimi bərələr pusan.
Bu ya Koroğludur, ya Dəli Hasan.
Bu qılıqda çodar olmaz, hay olmaz.*⁶

Buradan görüldüğü gibi Ayvaz hem tavrı hem de karaktere göre insanların hangi meslek sahibi olduğunu kolaylıkla anlayabilir. Bu ise kasapoğlunun gizli âlemle alakasını haber verir.

Ayvaz'ın mitolojik fonksiyonu tarihi olaylarla sesleştirdiğinden bu mitolojik tip ritüel karakterini kaybedip tarihi özellik kazanmıştır.

Özellikle destanın doğu versiyonunda (Özbek, Türkmen, Kazak, Karakalpak, Tacik) mitolojik unsurlar kasapoğlunun semantik yapısını belirlemiş olur. Hem de Doğu versiyonunda Ayvaz'la ilgili birkaç destan (özellikle Özbek ve Türkmenlerde) mevcuttur. Hatta Türkmen varyantında Ayvaz (Avaz veya Övez) müstakil kahraman olup, güçte ve akılda Koroğlu'ndan geri kalmayan, bazen Koroğlu'na karşı çıkan, bazen onunla beraber mücadele veren, mitolojik mekânlarda maceraları ile seçilen bir kahramandır. Ayvaz karakterinin geniş yer aldığı doğu versiyonunda mitolojik âlemde peri kızı gibi unsurlar dikkat çeker. Ayvaz'ın yiğitliklerini konu alan Özbeklerin "Gündüz və Yıldız" Destanı mitolojik unsurlarının bolluğu ile farklılaşır. Bu destanda Ayvaz'ın karşılaştığı zorluklar, öteki âlemin varlıkları kasapoğlunun sihirli gücünden

---

⁶ Koroğlu (Tehmasib Nüshası), Bakû, 1956, s. 111-112.

haber verir. Nitekim "Gündüz və Yulduz" Destanı'nda Ayvaz'ın ünü bütün âleme yayılmış, güzel peri kızının peşinde Kuhi Kaf'a gider. Bu mitolojik âlemde kahramanın gösterdiği şecaatler onun fiziki güçle sihir gücünü birleştirdiğini kanıtlar durumdadır. Ancak burada şunu da ifade etmek lazımdır ki, hem Türkmen hem de Özbek varyantlarında sadece kasapoğlu Ayvaz değil, destanın diğer kahramanları da mesela Köroğlu, Hasan vb. Kuhi Kaf'a peri kızı getirmek için giderler. Ayvaz, Kuhi Kaf'a ulaşmak için 130 nehir geçip, gökte sihirli şarap içmeli, 490 dağ aşır, 360 derya geçmelidir.⁷ Bu rakamlar eski inançlarla bağlantılı olsa da destanda hiperbolik element gibi kahramanın ne tür zorluklarla karşı karşıya kaldığını ve mitolojik âlemin ulaşılmazlığını göstermeğe hizmet eder. Mitolojik âlem kahramandan sadece fiziki güç değil aynı zamanda sihir gücü talep eder. Kasapoğlu Ayvaz, Kuhi Kaf'ta sihir gücüne de başvurmak zorundadır.

Tarihî Olaylar ve Kasapların İsyanı

Köroğlu Destanı'nın Azerbaycan varyantında bazı istisnalar vardır ki, bu da destanın şekillendiği dönemde sosyal yapıyı, toplumun et ihtiyacını öğrenmekte önemli bilgiler sunar. Nitekim tarihçi Hasan Bey Rumlu'ya göre Azerbaycan'da Celaliler İsyanı'nın başlamasının esas sebeplerinden biri de Tebriz'de baş göstermiş olan et kıtlığıdır. Herhalde et kıtlığının büyük

---

7 Bk. A. Bekmuradov, *Göroğlunun İzleri*, Aşkabat, 1988.

bir harekât başlatacak kadar önemli olması tarihçilerin gözünden kaçmamıştır. Bu tarihi olay, İsgender Bey Münşi'nin vermiş olduğu bilgilerle de onaylanır. Her iki tarihçinin verdikleri bilgiye göre Tebriz İsyanı'nın esas iştirakçileri kasaplar olmuştur.⁸ Koroğlu Destanı'nın Azerbaycan, Özbek, Türkmen, Tacik varyantlarında da et kıtlığına işaret eden yerler vardır. Mesela, Azerbaycan varyantında kasap Alı onunla pazarlık yapmak isteyen Koroğlu'na şöyle der: "*Vallah, indi koyun qismi bir az bahadır.*"⁹ Destanın başka kolunda da et kıtlığı problemi ile karşı karşıya kalırız. Bütün bunlar destanda, tarihçilerin de hakkında bilgi verdikleri meşhur et kıtlığı probleminin öne çıktığını gösterir. Tarihi vesikalara dayanarak, 1571-1573 yılları arasında yaşanan Tebriz et ayaklanmasının liderlerinden birinin adının Ayvaz (Eyvaz) olduğunu tespit etmek mümkündür. Tebriz İsyanı'nın diğer bir lideri de Pehlivan Yarı'dır.¹⁰ Tebriz İsyanı'nda tarihi kaynaklara göre kasaplar önemli rol oynamış, hatta isyanın liderlerinden biri olan Ayvaz kasap olmuştur.

Ayvaz'ı (Eyvaz'ı) Celaliler Ayaklanması'nın liderlerinden biri sayan M. Tehmasib'e göre Tebriz'deki et kıtlığı sonucunda baş gösteren isyanda onun önderlik ettiği dönemin tarihçileri tarafından da tasdik edilir. O bakımdan Koroğlu Destanı'nın şekillenmesinde Celaliler İsyanı'nın liderlerinden biri olan Ayvaz hak-

---

8 Bk. İ. P. Petruşevskiy, "Vostanie Remeslennikov i Gorodskoy Bednati v Tebrize v 1571-1573 gg.", *Sbornik Statey po İstori Azerbaydjana*, vıp. 1, Bakû, 1949, s. 223.

9 *Koroğlu (Tehmasib Nüshası)*, s. 111-112.

10 İ. P. Petruşevskiy, *Vostanie Remeslennikov*, s. 221.

kında halk arasında söylenegelen rivayetlerden, hatıralardan ve maceralardan yararlanılmıştır. Belki de Hasan Bey Rumlu'nun Pehlivan Ayvaz olarak adlandırdığı bu adam aslında kasap veya kasapoğlu idi. Tebriz darğası Allahkulu Bey Ustaclıya, onunla birleşen eşrefe, ruhanilere, sonuç itibarı ile şahın kendisine karşı isyan çıkaran ve şehri iki yıla yakın kontrolde tutan halk kahramanı Ayvaz epikleşerek destanda Köroğlu'nun en yakın silah arkadaşı olan Eyvaz tipine çevrilmiştir.¹¹

Et kıtlığı, destanın Azerbaycan varyantında birkaç yerde tekrarlanır. "Eyvaz'ın Çenlibele Getirilmesi" konusunda kasap Alı'nın koyun almak isteyen Köroğlu'na et kıtlığından şikâyet etmesi, "Kars Seferi"nde de et dükkânının önünde yaranan basabas-tan (gördü ki yahşı et var amma yaman basabasdı.) konuşulur. Bütün bunlar tarihi Tebriz Et İsyanı'nın Azerbaycan varyantına etkisini gösterir.

Et kıtlığına tam olarak işaret etmese de Köroğlu Antep Rivayeti nüshasında, kahraman Kürt kıyafetinde olan Ayvaz'ın babası, satmak için kasap başına dört yüz sürü koyun getirdiğini söyler.¹²

Başbakanlık Arşiv Belgeleri arasında Köroğlu, Kiziroğlu, Demircioğlu, Mahmut Bezirgân, Kasap İsa (İsa Balı), İvaz (Ayvaz), Hasan, Sefer, Yusuf gibi Köroğlu Destanı'nda geçen kahramanların adlarını tes-

---

11 M. H. Tehmasib, *Azerbaycan Halk Dastanları* Orta Eserler. Bakû, 1972, s. 133.

12 H. Bayaz, *Köroğlu Antep Rivayeti*, Karacan Yayınları, İstanbul, 1981, s. 44.

pit eden P. N. Boratav, "*destan kahramanlarının muhayyel şahsiyetler değil, Celâlî eşkiyaları olduğu*"¹³ üzerinde durur ve özetle Koroğlu'nu ve keleşlerini bu isyana iştirak etmiş tarihi şahsiyetler olarak gösterir. Burada dikkati çeken bir mesele de yalnız Ayvaz'ın değil, İsa balının da kasap olmasıdır. Destanın şekillenmesinde kasaplık mesleğinin önemli rolü epik destan kahramanları içinde "kasapoğlu" unvanının kullanılmasıyla da onaylanmış olur.

Arşiv vesikalarına dayanarak Ayvaz karakterinin tarihi prototipini ihya etmek mümkün olsa da aslında Ayvaz geniş alana yayılmış olan Koroğlu Destanı'nda mitolojik ve epik özelliğini koruyabilmiştir. Her ne kadar Ayvaz Doğu versiyonunda müstakil destan kahramanıysa da yine de o kasapoğludur ve birleştirici tarafı ile Batı versiyonundan farklılık arz etmemektedir. Azerbaycan varyantında Ayvaz'la bağlı alahid de destan olmasa da onunla ilgili birkaç konu vardır. Mesela, "Ayvaz'ın Çenlibel'e Getirilmesi", "Durna Teli", Koroğlu'nun Kars Seferi" gibi.

Kasapoğlu Ayvaz'ın Doğu ve Batı versiyonunda birleştirici bir özelliği de onun zahiri güzelliğidir. Özellikle destanın Azerbaycan varyantında âşık Ayvaz'ın sözle üç defa tasvirini çizer. Birincide Ayvaz'ı bir mecliste Âşık Cünun görür: "*Âşık Cünun bakdı ki meclisin lap başından bir oğlan durdu ayağa, bir oğlan durdu ki heç Yusif onun eline su da dökmeye layik deyil. Bu ele bir oğlandı ki boy, buhun, kaş, göz, ele bil ki küdretin kalemi ile çekilmiş bir*

---

13 P. N. Boratav, "Koroğlu Kimdir", s. 240.

şekildi durub."¹⁴ İkinci tasviri Âşık Cünun Köroğlu'nun önünde kendisi çizmiş olur:

*Eyri kılınca belinde,
Tarifi merdler dilinde
O Teke-Türkman elinde
Kassaboğlu Eyvaz gördüm.*¹⁵

Üçüncüsünde Köroğlu kendisi Ayvaz'ı görür ve bu seferki tasvirinde ilk iki tasviri daha da netleştirmiş olur: "Koroğlu baxdı ki, sürünün o biri başından bir oğlan gelir. Cünun bir demişdisə, bu beşdi. Elə doğrudan da Nigara yaraşası oğuldur."¹⁶ Köroğlu Antep Rivayeti Nüshasında Ayvaz Üsküdarlı kasap başının oğludur. Ayvaz'ın tasvirini baccacı şöyle verir: "Bu almadan kat kat daha güzel bir genç var ki adına Ayvaz derler. Gendi Üskidar'da, kasap başının oğlu. Bu gördüğün almanın pempe kırmızısı yanağının ortasında, beyaz kısmı cemalında."¹⁷

Azerbaycan varyantlarında Ayvaz bütün hallerde kasapoğlu adını alır. Hatta, Azerbaycan varyantının en eski yazma nüshası olan Paris Nüshası'nda Ayvaz kasap sıfatı ile anılır:

*Sevdi könlüm yene bir kaşı kaman oğlanı,
Beli ince, lebi gönçe, bir güli-hendanı.
Hublara can veriben oldu munun kurbanı,*

---

14 Koroğlu (Tehmasib Nüshası), s. 104-105.

15 Koroğlu (Tehmasib Nüshası), s. 108.

16 Koroğlu (Tehmasib Nüshası), s. 110.

17 H. Bayaz, Köroğlu Antep Rivayeti, s. 41.

~ Koroğlu Destanı'nda Kasapoğlu ~

Yoxdu bir böyle güzel gezen eger dünyanı
Adı Eyvazxan ola, hemt behiştin çemeni
Seneti kassab ola, özü ki gövherkanı.¹⁸

Koroğlu da Ayvaz'a kendini takdim ettikten sonra ona kasapoğlu diye müracaat eder:

Gardı Çenlibelin başı
Varağ a kassabın oğlu
Gel gedek düşmana garşı
Durag a kassabın oğlu.
Çok oldum davada, doyda
İgid görmedim sen soyda
El ver burada senen soyda
Varağ a kasabın oğlu.¹⁹

Ayvaz'ın kasap veya kasapoğlu oluşu Türkmen varyantında tartışmasızdır. Türkmenlerde ayrıca destan olan "Övezin Getirilişi"nde kendini "Menin aslım Türkmen bolar" diye tanıtan Koroğlu:

Seni diyip geldim Çandibilinden	Seni deyip geldim Çandibil'inden
Desmayası hâlâl gassap isterin	Varlığı bol, helal kasap isterim
Aslım beyan etsem Türkmen ilinden	Aslım beyan etsem Türkmen ilinden
Desmayası hâlâl gassap isterin. ²⁰	Varlığı bol, helal kasap isterim

18 Koroğlu (Paris Nüshası), Bakû, 1997, s. 21.

19 Koroğlu (Tehmasib Nüshası), s. 114.

20 Göroğlu. Türkmen Halk Destanı, hzl. A. Nurmammed, C. 1, Ankara 1996, s. 172.

Ancak Köroğlu Destanı'nın bazı Anadolu nüshalarında Ayvaz'ın Ermeni asıllı bir kasabın oğlu olduğu vurgulanır. Nitekim Behcet Mahir varyantında Ayvaz, Ermeni kasap Antik'in oğludur.²¹ Ü. Kaftancıoğlu varyantında da Ayvaz İstanbullu Ermeni kasabın oğludur. Buna rağmen Anadolu Köroğlu şiirlerinde Ayvaz kendini Teke-Türkmen olarak tanıtır. Tıpkı destanın Türkmen, Özbek (mesela, Köroğlu'nun Özbek varyantında Ayvaz der: "*Men Türkmanmen ayrgan sözüüm bir bolar*")²² Kazak, Karakalpak, Azerbaycan ve Anadolu varyantlarında olduğu gibi:

*Ben bir Türkmen idim geldim yabandan
Haberni aldım ben bir çobandan.*²³

Destana sonradan yamanmış bu Ermenilik kurgusu, Osmanlı İmparatorluğu'nda sermaye getiren kazançlı mesleklerin Ermeni ve Yahudi cemaatinin elinde toplanmasının epik gelenekteki sosyal izleridir. Ancak destancı şuuraltında Ayvaz'ın da diğer kahramanlar gibi Teke-Türkmen olduğunu unutmamıştır.

Güçte ve tedbirde Köroğlu'dan geri kalmayan Ayvaz, konumu bakımından da Köroğlu'nun mücadele arkadaşları arasında seçilir. Hatta Köroğlu zor anlarda ilk olarak Ayvaz'ı hatırlar:

---

21 *Köroğlu Destanı* (Anlatan B. Mahir, der. M. Kaplan, M. Akalın, M. Bali), Ankara, 1973, s. 48.

22 Ergaş Cumanbulbul oğlu, T. 1, Taşkent, 1971, s. 317.

23 C. Öztelli, *Üç Kahraman Şair Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu*, Ankara, 1974, s. 84.

~ *Köroğlu Destanı'nda Kasapoğlu* ~

*Sinəm odlandı köz kimi,
Miskin olarmı biz kimi.
Dada yetə Eyvaz kimi,
Dəlim, ay mədəd ay mədəd.*²⁴

Köroğlu Destanı'nın hem Doğu hem de Batı versiyosunda Ayvaz güc, akıl ve tedbirde Köroğlu yiğitlerinden üstün olarak tasvir edilir. Azərbaycan varyantında Köroğlu'nun en güçlü düşmanı olan ve Köroğlu'nun dahi yenemediği Arap Reyhan'ı alt eder: "*Sözünü kurtarıp kızmış ner kimi özünü atdı Arap Reyhan'ın üstüne. Ele birinci hamlede Arap Reyhan'ı vurup serdi yere.*"²⁵

---

24 *Koroğlu (Tehmasib Nüshası)*, s. 258.

25 *Koroğlu (Tehmasib Nüshası)*, s. 281.

Sonuç

Uzun yıllar toplumun en asli besin kaynaklarından biri olmuş olan etin üretimi işleminde yapılması gereken hayvanın kesimi, derisinin yüzülmesi, etinin satılması gibi işler, geleneksel mesleklerden biri olan ve usta-çırak ilişkisine dayanan kasaplık mesleği kapsamında uygulamaya geçirilmiştir. Daha eski çağlarda kabilenin lider-aksakalı aynı zamanda kasap olmuş, lider-aksakal et kesimi ve paylaşım ritüelini yerine getirerek birlik beraberliği sağlarken, aynı zamanda kabile içindeki yüksek sosyal statüye de sahip olmuştur. Ortaçağ'da kasap dükkânları toplumsal yaşamın birleştirici öğeleri olmuş, Köroğlu Destanı'nun özellikle Batı versiyonunda et kıtlığı problemine bu yüzden değinilmiştir. Kasaplık, anlaşıldığı kadarıyla "kasapoğlu" nun ikincil mesleği olup, kasapoğlu aslen kasaplara etin hazır şekilde sunulmasını sağlama görevini üstlenmiştir. İkinci derecedeki kasaplar, asıl kasapların satması için etleri hazırlayan kişilerdir. Köroğlu Destanı'nda Ayvaz'ın "kasapoğlu" olarak gösterilmesi büyük olasılıkla ikincil kasaplık mesleğinin temsilcisi olduğuna işaret eder. Ancak bazı işaretlere bakılırsa Ayvaz daha eski mitolojik görüşlerle seslenen bir varlık gibi kabilenin lider-aksakalı ve toplumsal et dağıtım görevlerini de üstlenmiş gözükür.

Kaynaklar

- Bayat, F., *Köroğlu, Şamandan Âşığa, Alpten Erene*, Akçağ, Ankara, 2003.
- Bayat, F., *Türk Destancılık Tarihi Bağlamında Köroğlu Destanı (Türk Dünyasının Köroğlu Fenomenolojisi)*, Ötüken, İstanbul, 2009.
- Bekmuradov, A., *Göroğlının Izları*, Türmenistan, Aşkabat, 1988.
- Boratav, P. N., "Köroğlu Kimdir", *Folklor ve Edebiyat (1982) II*, İstanbul 1983
- Ergaş Cumanbulbul oğlu, T.1, EA Uz.SSR, Taşkent, 1971.
- Göroğlu, Türkmen Halk Destanı*, hzl. A. Nurmammed, C. 1, Ahmet Yesevi Yardım Vakfı, Ankara, 1996.
- <http://www.akintarih.com/turkbilim/pirler.htm>
- Koroğlu* (Paris Nüshası), Ozan, Bakû, 1997.
- Koroğlu* (Tehmasib Nüshası), EA Neşriyatı, Bakû, 1956.
- Köroğlu Destanı* (Anlatan B. Mahir, der. M. Kaplan, M. Akalın, M. Bali), Akçağ, Ankara, 1973.
- Meletinskiy, E. M., "O Drevneyşim Tipe Geroya v Epose Tyurko-Mongolskih Narodov Sibirii", *Problemi Sravnitel'noy Filologii, Sbornik Statey*, Nauka, Moskova-Leningrad, 1964.
- Öztelli, C., *Üç Kahraman Şair - Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu*, Ankara, 1974.

- Petruşevskiy, İ.P., "Vostanie Remeslennikov i Gorodskoy Bednatı v Tebrize v 1571-1573 gg.", *Sbornik Statey po İstori Azerbaydjana*, vıp.1, AN Az.SSR, Bakû, 1949.
- Tehmasib, M. H., *Azerbaycan Halk Dastanları, Orta Esrlər*. Elm, Bakû, 1972.
- Torun, A., *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvetnameler Üzerine Bir İnceleme*, Akçağ, Ankara, 1998.

Divan Şiirinde Kasaplık

Yunus Kaplan*

Herhangi bir sanat dalının, toplumdaki ne kadar soyut olursa olsun, bulunduğu devrin hayat şekillerini aksettirmemesi mümkün değildir. Dolayısıyla şairler ve sanatkarlar da çoğu zaman farkında olarak veya olmayarak içinde yaşadıkları devrin ve muhitin etkisi altında kalırlar. Diğer sanat dalları gibi edebiyat da sosyal hayattan ve çevreden çeşitli malzemeler alarak şekillenen bir sanat dalıdır. Edebiyatın sosyal hayatla iç içe olması durumu, divan şiirinde de kendini bariz bir şekilde hissettirir. Çünkü birçok divan şairi, devri ve içinde yaşadığı toplumun sosyal hayatıyla ilgili birtakım unsurları bilinçli bir şekilde şiirlerinde kullanmıştır.

Divan edebiyatı geleneğinde yetişen şairlerin iyi gözlem yaparak kendilerine ilham kaynağı olarak gördükleri ve şiirlerinde başarılı bir şekilde kullandıkları sosyal hayata ait unsurlar arasında çeşitli yaşayış şekil-

---

* Yrd. Doç. Dr. Yunus Kaplan, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Osmaniye.

leri, inanışlar ve uygulamalar, âdetler ve gelenekler, kullanılan eşyalar, eğlence hayatı, yiyecek ve içecekler, kültürel değerler ve çeşitli meslek dalları başta gelir.

Çeşitli meslekler ve bu mesleklerle ilgili bazı terimler, şairlere ilham kaynağı olan sosyal hayata ait unsurların en önemlileri arasında yer alır. Zaman zaman kendileri de bu meslek dallarının birer mensubu olan divan şairleri, yaşadıkları dönemde toplum hayatında varlığını sürdüren meslekleri ve bunlarla ilgili birtakım kelimeleri, şiirlerinde çeşitli benzetme ve anlam ilgileri içinde sık sık kullanmışlardır. Bunlar arasında bazı devlet görevleri, kasaplık, hamamcılık, berberlik, sarraflık, terzilik, hallaçlık, zergerlik, nakkaşlık, attarlık gibi meslekler önde gelir.

Divan şairlerinin ilgi duydukları ve onlarda farklı çağrışımlar yaparak şiirlerine renk katan meslek dallarından biri de kasaplıktır. Genellikle kasaplığın kan dökme, yaralama, kesme ve acımasızlıkla olan ilgisinden dolayı bu meslek, şairler tarafından daha çok âşıklara sürekli eziyette bulunan sevgili için bir benzetme unsuru olarak kullanılmıştır.

Divan şairlerinde kasaplıkla ilgili çeşitli çağrışımlar oluşturan başlıca kelimeler alt başlıklar halinde aşağıya alınmış ve bu kelimelerin bazı şairlerin şiirlerinde geçtiği yerler tespit edilerek bunların hangi amaçlarla kullanıldığına dair açıklamalar yapılmıştır.

Kasap

Kasap, sığır veya koyun gibi eti yenecek hayvanları kesen veya dükkânında perakende olarak satan kimse-
dir. Ayrıca et satılan dükkânlara da kasap denir.¹
Divan şiirinde ise bu kelime daha çok kan dökücü,
hunhar anlamında sevgilinin âşıkları karşısındaki acı-
masızlığını belirtmek için kullanılır.

Klasik Türk şiirinde sevgililer, âşıklarına karşılık
vermemelerinin yanında onlara sürekli eza ve cefa
etmeleriyle karşımıza çıkarlar. Hatta sevgililerin yap-
tıkları bu eziyetler, âşıkları yaralayarak onların kanları-
nı dökmelerine kadar gider. İşte bu yüzden âşıklarına
yaptıkları bu acımasız uygulamalarından ve kan döken
olmalarından dolayı sevgililer, şairler tarafından mes-
leği hayvan kesmek olan kasaplara benzetilirler. Bu
benzetmede kasap olan sevgiliyle birlikte onun gözleri,
kirpikleri, kaşları ve gamzesi de âşıklara eziyet edip
onların kanını dökmeye başrolü oynar.

Aşağıdaki beyitte Mezâkî, sevgilisinin ne zaman
büyüleyici gözleriyle büyü yaparak âşığın canını alma-
ya niyetlense, o anda aniden elinde kasap hançerinin
peyda olacağını söyleyerek onu, kurbanını kesmek için
eline keskin bir bıçak alan kasaba benzetir:

*Ne sâhirdür gözüñ sihr eyleyüp ger kasd-ı cân itse
Elinde nâgehân bir hançer-i kassâb olur peydâ*

(Mezâkî, G. 15/5)

1 <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (E.T. 12.10.2010)

Sevgili, her ne kadar durmadan âşıkların kanını dökmek istese de âşıklar bu durumdan şikâyetçi değildir. Çünkü sevgilinin âşıkların canına kast etmek için bile olsa onlarla uğraşması, âşıklar için bir iltifattır. Âşıklar, bu sayede hiçbir zaman sevgililerinden göremedikleri ilgiyi görmüş olacaklardır.

Kasaba benzeyen sevgilinin, âşıkların kanını döktüğünü bilen Ravzî, kendi canının da bu kasaba kurban olmak için hazır olduğunu söylerken hiç olmazsa ona kurban olurken iltifat görmeyi umut eder:

Dökerse hûn-ı 'uşşâkı eger ol dil-ber-i kassâb
Bizüm de cânumuz hâzır aña kurbâna 'ışk eyle
(Ravzî, K. 13/62)

Şair, yine başka bir beyitte de ilgi görmek amacıyla kasap sevgilisine seslenerek ondan bıçağını koyuna değil de kendine çalmasını ister:

Gel gel ey dil-ber-i kassâb-ı cefâ-hû lutf it
Çaneme çalma bıçağı beni kurbân eyle
(Ravzî, G. 520/3)

Gamze, sevgilinin süzgün bakışıdır. Bu bakış göz, kaş ve kirpiklerle birlikte sevgilinin âşıklarına eziyet araçlarının en önemlilerindedir. Bu yan bakışta kirpikler bir ok, kaş ise bir hançer görevi üstlenerek sürekli âşıkların canına ve gönlüne kasteder. Sevgili, kan

dökücü bu yan bakışından dolayı mesleği kan dökmek olan kasaplara benzetilir. Kasap olan sevgilinin kurbanları ise onun âşıklarıdır. Ancak âşıklar, bu durumdan şikâyetçi değildir.

Ahmet Paşa, her zaman kanını dökmek isteyen sevgilisinin gözlerini, kurbanlarının kanını akıtan bir kasaba benzetir:

*Her dem diler gözün ki döke kanın Ahmedin
Kassâb-ı hûn-fişân gibi kurbâna kasd eder*

(Ahmet Paşa, G. 75/6)

Sevgilinin kan dökücü yan bakışını bir kasaba benzeten Pertev, bayram yapmak için bu kasabın elinde kurban olmak ister:

*Kurbân olayım 'ûd ideyüm dirsın a Pertev
Hûnî-nigeh-i ğamzeyi kassâb mı sanduñ*

(Pertev, G. 307/7)

Kasaba benzettiği sevgilinin bakışını, sıhhat için kan almaya yarayan keskin bir neştere benzeten Hâzık, kasaba benzeyen sevgiliye kurban olanların feryat etmeyeceklerini söyler:

*Sanırlar tîği fasd-ı sıhhate bir neşter-i ser-tîz
Saña kurbân olanlar eylemez kassâbdan feryâd*

(Hâzık, G. 44/8)

Câzim ise sevgilinin acımasız bir kasaba benzeyen gamzesinin elinde kurban olmaksansa, onun ellerinde kurban olmayı tercih eder:

*Kend'elüñle beni başuñ için kurbân et
Verme gamzeñ gibi bir şefkati yok kassâba*

(Câzim, G. 276/4)

Tâcizâde Câfer Çelebi, sevgilinin kasaba benzeyen gözlerinin, hançer çekip hasta olan âşığı öldürmeye yeltenmesine şaşırır. Çünkü kurban sayısı bir iken, onu kesecek olan kasap sayısı ikidir:

*Ben hastayı öldürmege hançer çekübdür gözleri
Yâ Rab bu ne âyîni ki kurbân bir ü kassâb iki*

(Tâcizâde Câfer Çelebi, G. 243/6)

Yine şaire göre sevgilinin gamze kılıcının kana bulaşmış olması normaldir. Çünkü kasapların hançerlerinden sürekli kan eksik olmaz:

*Gamzesinüñ tîğî hûn-âlûd olduğı bu kim
Eksük olmaz kan dem-â-dem hançer-i kassâbda*

(Tâcizâde Câfer Çelebi, G. 175/2)

Fuzûlî'nin sevgilisinden isteğı ise adam öldüren yan bakışıyla kendisine bakmasıdır. Böylelikle şair, sevgili-

sinden bir türlü göremediği iltifatı görmüş olacaktır. Çünkü kasapların, kurbanlarına dönüp bakmaları bile onlar için bir merhamettir:

*Fuzûlî ğamze-i merdüim-küşüñden iltifât ister
Sanır kim iltifatı rahm olur kurbana kassâbuñ*

(Fuzûlî, G. 164/7)

Kasapların ve cellatların ölülere merhametlerinin olmayacağını söyleyen Muhyî, sevgilinin acımasız iki gözünü birer kasap ve cellada benzeterek onlardan merhamet umulmamasını ister:

*Umma rahm ey dil o iki dâde-i bî-dâddan
Rahm gelmez küşteye kassab ile cellâddan*

(Muhyî, G. 507/1)

Şair, bir başka beytinde de sevgilinin gözlerini öldürücülüğü bakımından bir kasaba, gözlerindeki kirpiklerini de kasapların hayvan kesmek için ellerinde tuttukları bıçağa benzetmiştir:

*Çeşmi kassâbdur ki yâ niçe
Müjeler bir tutam bıçağ olmuş*

(Muhyî, G. 307/6)

Ahmet Paşa, "*Hak, o kan dökücü sevgiliye hışm ile kılıcını bileyip eziyetle can alması için tasa benzer bir gönül, kasap gibi bir de göz vermiş*" diyerek sevgilinin acımasızlığını ve kan dökücülüğünü, onu bir kasaba benzeterek açıklamaya çalışır:

*Hışm ile tîğîn bileyip cev̄r ile cân almağa
Vermiş ol hûn-rîze Hak hâra gönül kassâb göz*

(Ahmed Paşa, G. 123/3)

Dünyada bir koyuna benzeyen canını, felek kasabının bir gün kurban edeceğinin farkında olan Behiştî'nin son isteği, sevgiliye kurban olmaktır:

*Gûsfend-i cânımı 'âlemde kassâb-ı felek
Âkıbet kurbân ider bârî saña itsün saña*

(Behiştî, G. 21/3)

Gamın kendisini öldüreceğini bilen Cem Sultan da hiç olmazsa sevgilisinin elinden ölmenin hayalini kurar. Ancak sevgilisinden "ölmüşe kasap gerekmez" cevabını alır:

*Didüm Cemi ğam öldiriser bari sen öldür
Güldi didi kim ölmüşe kassâb ne hâcet*

(Cem Sultan, G. 19/5)

Ravzî, kasaba benzeyen sevgili ne zaman kurban istese can ve gönlün ona kurban edilmesinin gerekliliğini vurgular:

*Berre-i cân u dili Ravzî fidâ itmek gerek
Her kaçan ol dil-ber-i kassâb kurbân isteye*

(Ravzî, G. 526/4)

Kurban Bayram'ında herkes kendi kasabına kurbanını gösterirken gönül de kasaba benzettiği sevgiliye kendi canını kurban olarak gösterir:

*Îd-i adhâdur ki dil canânına cân gösterür
Her kişi bu demde kassâbına kurbân gösterür*

(Fehîm, K. 10/1)

Satır

Kasaplar tarafından et kesmek ve kemik parçalamak için kullanılan ağır, enli ve keskin büyük bıçaklara denir. Divan şiirinde sevgililer, acımasızlıkları ve kan dökücülükleriyle kasaba benzetilirken, onların âşıkları yaralayıp kanlarını dökmede en büyük eziyet vasıtaları olan bakışları da kasapların kullandıkları keskin satırlara benzetilir.

Aşağıdaki beyitte "Aya benzeyen sevgili, âşığına öfkeli bakınca sanki ecel kasabı satır kabzasına sarılmış gibi olur" diyen Sâmî, öfkeli bakan sevgiliye can alan bir kasaba, bu bakışta gözlerindeki kirpikleri de kasapların ellerindeki satıra benzetir:

~ Kasap ~

Sâmî o meh itdükde nigâh-ı ğazab-âlûd

Kassâb-ı ecel kabza-i sâtûra sarılmış

(Sâmî, G. 56/5)

Sevgilinin âşığıyla ilgilenir gibi yaparak onu ümitlendirmesine aldanmamak gerekir. Çünkü o, koyunu besleyip birkaç gün sonra etini yemek için kesen kasaplar gibi âşığını satırla kesmek için sabırsızlanacaktır:

Bir iki gün koyunu semridür ise kassâb

Etin yimege anuñ tîz ider yine sâtûr

(Mesîhî, K. 19/13)

Nâilî, "Ecel kasabının elini ve satırını bilmezken gönlünün durak yerinin, aşkın kurban edildiği yer olduğunu" söylediği aşağıdaki beyitte, bilmeyerek kurban kesilen bu meydana düştüğünü ifade eder:

Vakf-ı kurbân-geh-i aşk idi gönül bilmez iken

Dest-i kassâb-ı ecel kabza-i sâtûr henüz

(Nâilî, G. 143/5)

Câzim de sevgilisini, âşıkların ciğerlerini yaralayan kaza kasabına benzetirken onun yan bakışlarını da yaralayıcılığı ve keskinliği bakımından kasapların kullandığı satıra benzetir:

~ *Divan Şiirinde Kasaplık* ~

Sâtûr-ı nigâhuñ ne belâdur hele görsün

Kassâb-ı kazâsın ne cigerler yaralarsın

(Câzim, G. 267/3)

Tırsî'nin aşağıdaki beytinde ise hasret çeken âşık, rakibi kıyma gibi doğramak için satır olmak ister:

Rakîbi kıyma kıyma itmek için gördüğüm yerde

Didi hasret-keşi mânend-i sâtûr olmamız yegdür

(Tırsî, G. 62/2)

Çengel

Kasapların kestikleri hayvanların parçalanmış etlerini asmak için kullandıkları ucu eğri ve sivri demir alettir. Şairler, genellikle ucu kıvrım kıvrım olan sevgilinin saçlarını veya kirpiklerini şekil itibarıyla çengele benzetirler. Nasıl ki, bir kasap kesmiş olduğu hayvanın etlerini parçalayıp çengele asarsa, sevgililer tarafından boğazlanan âşıklar da yine sevgili tarafından bu saç ve kirpik çengeline asılır.

Aşağıdaki beyitte sevgili, bir kasap gibi âşığın gönlünü gözleriyle parçalayıp saçının çengeline asmanın planını yapar:

Gözlerüñ yine terâzûladı dil nîmelerin

Zülfüñüñ asmağa çengâline kassâb gibi

(Zâtî, G. 1539/4)

Necmî de kasaba benzeyen sevgili tarafından öldürülen gönlünün her parçasının yine onun saçının çengeline asıldığını söyler:

*Dil ki bir kassâbun oldu küşte-i pür-yâresi
Zülfi çengâlinde kaldı asılı her pâresi*

(Kınalı-zâde H. Çelebi, 2009:359)

Sevgili, bazen âşıkların gönüllerini kasap çengeline benzeyen kirpiklerine asıp bunlardan damla damla akan kanları ise yine âşıklara sunar:

*Çengel-i kassâb-tek müjgâna asmış dilleri
Katre katre kanını 'uşşâka sunmuş ol perî*

(Osman-zâde Tâib, G. 78/1)

Kanara

Aslı Arapça "kinnâre" olup hayvan satılan ve kesilen yer, mezbaha veya üç çatalı kasap çengeli anlamında kullanılan bir kelimedir. Divan şiirinde her iki anlamıyla da kullanıldığı görülmektedir.

Aşağıdaki beyitte Ahmet Paşa, gözleri kasaba benzeyen sevgilisinden kanaraya benzeyen kirpiklerine bir kasap gibi gönül parçalarını asmasını ister:

*Nice bir çeşmi kanâre edinip kirpigini
Asa dil nîmelerin üstüne kassâb gibi*

(Ahmet Paşa, G. 335/3)

Âhî de aşağıdaki beyitte, sevgilinin gözlerini bir kasaba, kirpiklerini de âşığın gönlünün parçalarının asıldığı bir kanaraya benzetmiştir:

*İdüpdür asmağa dil nîmesini
Gözi kassâbı müjgânın kanara
(Âhî, G. 114/2)*

Muhyî ise "sevgilinin bir kasap gibi âşıklarını her gün kurban ederek dükkânını bir kanaraya dönüştürdüğünü" söyleyerek kanara kelimesini mezbaha anlamında kullanmıştır:

*Uşşâkı her gün eyler kassâb-vâr kurban
Dükkânı anuñ olmuş gûyâ ki bir kanâra
(Muhyî, G. 562/6)*

Bismil-geh (Kurban Kesim Yeri)

Hayvanların kesildiği yerdir. Günümüzde mezbaha olarak adlandırılan bu mekân, divan şairleri için âşıkların sevgililer tarafından kesildiği bir yer olarak tasavvur edilmiştir.

Sevgilisinden başı için düşmanlık kılıcıyla kendisine kıymamasını isteyen Fatin, yine ondan aşkını bismil-gehinde feda etmek amacıyla kendisini beslemesini ister:

~ Kasap ~

*Tîğ-ı dūšnâm ile kıyma baña koç başıñ için
Besle bismil-geh-i 'aşkıñda fedâ niyetine*

(Fatin, G. 153/3)

Âşıkların kurban edildiği yeri temaşa eden Mezâkî,
orada kana bulaşmayan hiçbir nesne göremez:

*Sahn-ı bismil-geh-i 'uşşâkı temâsâ itdüm
Nesne yok sad-ser-i âğuşte be-hûndan gayrı*

(Mezâkî, G. 438/3)

Sevgilinin âşıkları karşısındaki ilgisizliğini açıklama-
maya çalışan Pertev, bu durumu "dergâhı, onun uğruna
kurban olan âşıklarla kanla dolu kurban kesilen yere dönse
bile sevgili onlara bakmaz" diyerek açıklamaya çalışır:

*İtmez 'uşşâka nazar yolına kurbân olsa
Dönse bismil-gehe ger dergehi biñ kan olsa*

(Pertev, G. 476/1)

Eğridirli Şeyhî, kurban kesim yerinde gönül koyunu-
nun, sevgilinin yan bakışının kasabına kurban olmaktan
kurtulmasının mümkün olmadığını dile getirir:

*Bu kurbân-gehde kurtulmak olur mu gûsfend-i dil
Eder ol ğamze-i kassâb bismil bir de cânâna*

(Eğridirli Şeyhî, G. 152/3)

Nâilî'ye göre sevgilinin kesim yerinde can vermek için bekleyenler (âşıklar), kurbanı değil arşta saf durmuş en büyük meleklere benzer:

*Duranlar cân be-leb bismil-gehinde Nâ'îlî-âsâ
Saf-ı kerrübiyân-ı arşdır kurbâniyân sanma*

(Nâilî, G. 319/7)

Hafîd ise sevgilinin hayvan kesim yerinde kurban olmayı o kadar çok arzular ki, bunu ruhunun duymasını ister:

*Aşk ile bismil-gehinde sana kurbân olmağı
Şöyle ister ki Hafîd rûh-ı revânuñ duymasın*

(Hafîd, G. 184/5)

Kasaplıkla İlgili Çeşitli Âdetler ve Uygulamalar

Kasaplar hayvanları daha rahat kesebilmek için birtakım uygulamalara başvurmuşlar, bu uygulamalar da zamanla yaygınlık kazanmıştır.

Kurbanı daha fazla acı çektirilmemesi ve kurbanın daha kolay kesilmesi için kesimde kullanılacak bıçakların kasaplar tarafından keskinleştirilmesi bu uygulamalardan biridir.

Kasapların kurbanlara karşı en büyük merhametinin kan dökücü hançerinin ağzını keskinleştirmek olduğunu söyleyen Sâbit, bu şekilde daha az acı çekeceğini

düşünür. Çünkü keskin bıçak, kurbanı daha çabuk keserek onun çektiği acıların artmasını önleyecektir:

*Dehen-i hançer-i hûn-rîzini tîz itmededür
Eñ büyük şefkati kurbânlara kassâblaruñ
(Sâbit, G. 209/8)*

Kasapların kurbanları daha rahat kesebilmek için başvurdukları yöntemlerden bir diğeri de ayaklarıyla hayvanların yüzüne basmalarıdır. Çünkü bu sayede hayvanın kesim esnasında hareket etmesinin önüne geçilmiş olunacaktır.

Aşağıdaki beyitte bu uygulamaya dikkat çeken Nev'î, acımasız sevgilisinden kendisini kurban etmesini ister. Çünkü sevgili, Nev'î'yi kurban etmek için yüzüne bastığında Nev'î de bu sayede sevgilinin yüzünü görmüş olacaktır:

*O demler gelse kim kılsañ beni ey rahmi yok kurbân
Yüzüme sen ayak bassañ ruhuna ben nigâh itsem
(Nev'î, G. 314/3)*

Aşağıdaki beyitte "O kan dökücünün (sevgilinin) kasap gibi ayağıyla yüzünün üstüne basıp başını kesmesine razı olduğunu" söyleyen Bâkî ise hem sevgiliyi kan dökücü olmasıyla bir kasaba benzeter hem de kasaplar tarafından kesilecek olan hayvanların başlarına basılması âdetine işaret eder:

~ *Divan Şiirinde Kasaplık* ~

*Başımı kesdüğine râzıyam ol hûnînüñ
Ayağın bassa yüzüm üstine kassâb gibi*

(Bâkî, G. 507/3)

Kesilecek olan hayvanın bir önceki kesilen hayvanı görmemesi için boğazlanmadan önce gözlerinin bağlanması kasap âdetlerindedir.

Aşağıdaki beyitte Pertev, kurbanın boğazlanmadan önce gözlerinin bağlanmasını; kurban bayramında akıtılacak olan kana bedel olduğunu düşünür:

*İderler dîde-i kurbânı pûşîde dem-i bismil
Bu ikrâm u nüvâziş hûn-bahâ-yı 'îd-i kurbândur*

(Pertev, G. 199/3)

Kavsî de kurban edilmeden önce gözleri bağlanınca her kirpiğinin ateşli bir muma benzediğini söyleyerek kasaba benzeyen sevgiliye yalvardığını ifade eder:

*Benüm her kipriğüm bir odlu dildür şem' teg amma
Gözümü bağlayandan soñra ol kassâba yalvardum*

(Kavsî, G. 319/3)

Herhangi bir hayvanın boğazlanmasından sonra bıçağa bulaşan kanın yine kesilen bu hayvanın üzerinde silinmesi, halk arasında günümüzde de hâlâ yaşanan âdetlerdendir.

Aşağıdaki beyitte kasap gamzeli sevgili, Hamdî'yi öyle bir boğazlar ki, sonunda bıçağının kanını yine onun üzerinden siler:

*'Uşşâkını koyun gibi ol ğamze-i kassâb
Kırdı o kadar kim bıçağın Hamdîde sildi*

(Hamdî, G. 172/5)

Kasaplıkla ilgili bazı düşünce ve uygulamalar atasözleri ve deyimlerimize de yansımıştır. Bunlardan bir kısmı günümüzde hâlâ halk arasında kullanılmaya devam etmektedir. "*Kasap et derdinde, koyun can derdinde*" atasözü bunlardan biridir.

Aşağıdaki beyitte koynuna giren sevgilisinin "*yoluma kurban ol*" demesine şaşırان Meâlî, bu durumu "*kasap et derdinde, koyun can derdinde*" atasözüyle açıklamaya çalışır:

*Çü girdi koynuma cânân didi ol yoluma kurbân
Koyuna cânı kayısı ve et kayısı kassâba*

(Meâlî, G. 18/3)

Kesilecek olan hayvanların kesim yerine götürülürken birtakım zorluklar çıkarmasına her zaman rastlanabilir. Bu yüzden hayvanlar, bazı hilelerle yola getirilmeye çalışılır.

Kaza kasabının elinden kurtulmanın mümkün olmadığını söyleyen Pertev bu durumu, koyunların boğazlanmaya hile ile getirilmesiyle açıklar:

*Dest-i kassâb-ı kazâdan nice mümkün tahlîs
Mîşler zebhe çerâgehden ayağ ile gelür*

(Pertev, G. 85/4)

Kaza ve belalardan korunmak amacıyla özellikle çocukların alınına kesilen hayvanların kanından sürmek, günümüzde de hâlâ halk arasında canlılığını koruyan kurbanla ilgili en yaygın âdetlerden biridir.

Aşağıdaki bentte aşkı uğruna canını sevgiliye kurban eden Âşık Çelebi, ona seslenerek merhamet edip kendisinden akacak olan kandan alınına bir damla sürmesini ister:

*Eyledüm 'ışkîñda bin cân ile kurbân cânımı
Rahm idüp şâyed süre alınına katre kanımı
Ka'be hakkıçün kabûl eyle benüm kurbânımı
Yâ İlâhî lutf idüp cânâna sıhhat rûzi kıl*

(Âşık Çelebi, Tahmis 4/3)

Aşağıdaki beyitte "Fitne, sevgilinin gözünün kurban yerinde ona kurban olunca; felek çocuğu da alınına süs olarak şafağın kanını sürer" diyen Fehîm, kurban kanının çocukların alınına sürülmesi âdetine işaret etmiştir:

~ Kasap ~

*Şafak hûnın ider tıfl-ı felek zîb-i cebîn
Fitne bismil-geh-i çeşmünde ki kurbânun olur*

(Fehîm, G. 83/6)

Ahmet Paşa da sevgilisine seslenerek kötü kişilerin nazarından korunması için alınına, yaya benzeyen kaşına kurban olan âşıkların kanından sürmesini ister:

*Kemân ebrûsuna kurbân olan âşıkların kanın
Süreydi alınına bâri yavuz gözden yavuz dilden*

(Ahmet Paşa, G. 231/4)

Haletî de yeni açılmış bir goncaı, felek tarafından kurban edilen bülbülden akan kandan, yeni yetişen bir çocuğun alınına sürülen bir kan damlasına benzer:

*Nev-şüküfte gonce gûyâ tıfl-ı nev-resdür ki çerh
Bülbülü kurbân idüp kor alınına bir katre kan*

(Haletî, G. 662/3)

Nisârî'ye göre de acımasız sevgilinin alınında görünen ben değil, kurban ettiği âşığından alınına sürdüğü bir damla kandır:

*Haldür sanmañ cebîninde o yâr-i bî-amân
‘Âşıkın kurbân idüp sürmüş durur bir katre kan*

(Nisârî, G. 204/3)

Yine Tâcizâde Cafer Çelebi, Nevruz Bayramı'nda yeni yetişen goncanın alnında görünen kızıl beni, kurban kanından alna sürülen kana benzetir:

*'Îd-i nevrûz oldu vü alnında tıfl-ı goncanuñ
Şol kızıl beñ kim görünür tâze kurbân kanıdur*

(Tâcizâde Cafer Çelebi, K. 25/4)

Emrî de "sevgilinin, alnuna sürmek için kendisinin kavuşma bayramının mumuna kurban olan peroanelerin (âşıkların) kanına parmak batırıldığını" söylediği aşağıdaki beytinde, alna kurban kanı sürme âdetine değinir:

*Şem'-i 'ûd-i vaslda kurbân idüp pervânesin
Cebhesine sürmege barmak baturmuş kanına*

(Emrî, G. 507/4)

Revânî'ye göre bayramda sevgilinin alnuna sürülmüş olan kurban kanını görenler, bunu su üstüne düşen kırmızı bir gül yaprağına benzetirler:

*'İyddâ alnuñda kurbân kanını didi gören
Bir kızıl gül bergidür düşmiş yatur âb üstine*

(Revânî, G. 366/2)

Zâtî, sevgilinin köyünün Kâbe'sine kurban olduğunda kendisinden akacak olan kandan meleklerin, sevgilinin alnına sürmesini isterken bu âdete işaret eder:

*Kâ'be-i kûyında ger kurbân olursañ dil-berüñ
Alnına ey dil melekler süreler kanuñ senüñ*

(Zâtî, G. 802/3)

Çâkerî'ye göre sayısız bülbülleri (âşıkları) kurban eden gülün (sevgilinin) alnında, hâlâ bu bülbüllerin kanı bulunmaktadır:

*Niçe bülbülleri gül kıldı kurbân
Henüz alnında bülbül kanı vardır*

(Çâkerî, G. 35/4)

Bir hayvan kurban edilirken akan kandan kesen kişiye ve etrafındaki eşyalara bulaşması kaçınılmazdır.

Aşağıdaki beyitte bu duruma değinen Bâkî, sevgilinin çehresindeki ağzını, âşıklarını kurban ederken üzerine sıçrayan bir damla kana benzetir:

*Çihresinde görinen sanmañ o hûnînüñ dehân
Âşıkın kurbân iderken sıçramuş bir katre kan*

(Bâkî, G. 373/1)

Âsaf da sevgilinin hañçerindeki la'l taşını, âşığı kurban ederken ondan sıçrayan bir damla kana benzetir:

*Hañçeriniñ kabzasında la'l sanmañ ol cevân
'Âşıkın kurbân iderken sıçramış bir katre kan*

(Âsaf, G. 744/1)

Zuhûrî de aşağıdaki beyitte "sana kavuşmanın bayramında kurban olduğumda eteğine kan bulaşmasın" diyerek üzerinin kan olmaması için sevgilisini uyarmaktan geri durmaz:

*Sakın âlûde-hân bulmasun ey şûh dâmânuñ
Visâlüñ 'ıydına şevk ile kurbân olduğum demler*

(Ahdî, 2005: 411)

Sevgilinin kirpikleriyle göğsü kana boyanan Helâkî, bu durumu normal karşılar. Çünkü kasaplar tarafından kesilen hayvanın boynuna ben koymak âdettendir:

*Kirpigüñ n'ola kızıl kana boyarsa sînemi
Resmdür çün ben komak kassâba kurbân koynuna*

(Helâkî, G. 136/6)

Sonuç

Sosyal hayata ait birçok unsuru şiirlerinde başarıyla kullanan divan şairleri, kasaplık mesleği ve kasaplıkla ilgili terimleri şiirlerinde kullanırken de aynı başarıyı göstermişlerdir. İncelenen şiirlerde şairlerin bu meslekle ilgili kasap, satır, çengel, kanara, bismil-geh (mezba-ha) gibi kelimeleri daha çok klasik Türk şiirinin âşık-maşuk arasındaki ilişkisinde, sevgilinin acımasızlığını anlatmada bir araç olarak kullandıkları görülmektedir.

Şairlerin kasaplık mesleğiyle ilgili ayrıca halk arasında yaşayan çeşitli âdet, uygulama ve inanışları da şiirlerinde kullandıkları görülür. Bunlar arasında "*hayvanların boğazlanmadan önce kesimde kullanılacak olan bıçakların keskinleştirilmesi, kesilecek hayvanların başlarına basılması ve gözlerinin bağlanması, bıçaklara bulaşan kanların yine hayvanların üzerine silinmesi, kurbanların kesim yerine hile ile getirilmesi, nazardan korunmak amacıyla kesilen hayvandan akan kandan alna sürülmesi*" dikkat çeker.

Toplumsal hayatın temel mesleklerinden biri olan kasaplığın divan şairlerince değişik hayallerle ve edebî sanatlarla birlikte farklı anlam ilgileri oluşturacak şekilde kullanılmış olması, klasik Türk şiirinin sosyal hayatla olan irtibatını somut bir şekilde göstermesi açısından önemlidir.

Kaynaklar

- Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ (İnceleme-Metin)*, Hazırlayan: Süleyman Solmaz, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2005.
- Akyüz, Kenan, Süheyl Beken, Sedit Yüksel ve Müjgân Cunbur, *Fuzûlî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1999.
- Ambros, Edith, *Candid penstrokes: The lyrics of Me'âlî an Ottoman poet of the 16th century*, Berlin, 1982,
(<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Dec. 29.2004 versiyonu)
- Arslan, Mustafa, *Muhyî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi SBE, Ankara, 2006.
- Aslan, Şükran, *Dîvân-ı Çâkerî (dil özellikleri-metin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya, 2006.
- Avşar, Ziya, *Revânî Divanı*, Kültür Turizm ve Bakanlığı Yayınları,
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFF7BA884A184682F116CE81A0400AFB7B>, (ET:12.06.2010)
- Aydemir, Yaşar, *Behiştî Dîvânı*, MEB Yayınları, Ankara, 2000.

- Aydemir, Yaşar, *Ravzî Dîvânı*,
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83423/edin-cikli-ravzi-divani.html>. (ET: 15.09.2010)
- Çağlayan, Nagihan, *Nisârî Dîvânı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas, 2007.
- Çakır, Mümine, *Kavsî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara, 2008.
- Çavuşoğlu, Mehmet, *Helâkî Dîvânı*,
(<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Feb. 20.2008 versiyonu).
- Çavuşoğlu, Mehmet-Tanyeri, M. Ali, *Zâtî Divanı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1987.
- Erünsal, İsmail, *The Life and works of Taci-zade Ca'fer Çelebi: with critical edition of his Divan*,
(<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Dec. 1.2008 versiyonu)
- Güfta, Hüseyin, *Hâzık Mehmed Efendi'nin Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi SBE, Ankara, 1992.
- İpekten, Halûk, *Nâilî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1990.
- Kaçalin, Mustafa S., *Âhî, Divan*,
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-75642/ahidivani.html>. (ET: 15.09.2010)
- Karacan, Turgut, *Bosnalı Alaeddin Sâbit Divan*, Karacan Yayını, Samsun, 1998.
- Kaya, Bayram Ali, *Azmîzâde Haletî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne, 1996.

- Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkîretü'ş-Şu'arâ (Tenkidli Metin)*, hzl. Aysun Sungurhan-Eyduran, Kültür Turizm ve Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2009.
- Kılıç, Filiz, *Âşık Çelebi Dîvânı*, Kültür ve Turizm Bak. Yayınları,
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF63FD91FC2A1E7D47A337D504B23756>, (ET:15.06.2010)
- Koç Acar, Gülmedine, *Hafid Dîvanı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas, 2006.
- Kutlar, F. Sabiha, *Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmî, Dîvan*, Ankara, 2004.
- Küçük, Sabahattin, *Bâkî Dîvânı*,
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-75644/bakidivani.html>. (ET: 20.08.2010)
- Mengi, Mine, *Mesihî Dîvânı*,
(<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Jul. 24.2004 versiyonu).
- Mermer, Ahmet, *Mezâkî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu AKM Yayınları, Ankara, 1991.
- Osman-zâde Ahmed Tâib Dîvanı,
(<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Seb. 30.2005 versiyonu).
- Özbek, Ahmet, *Câzim Divanı (Edisyon Kritik-inceleme)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri, 2000.
- Özyıldırım, Ali Emre, *Hamdullah Hamdi Divanı'nın Tenkitli Metni*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi SBE, Ankara, 1995.

- Parlak, Betül Dönmez, *Eğirdirli Şeyhî Mehmed Efendinin Divanı'nın İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 2006.
- Saraç, Mehmet A. Yekta, *Emrî Divanı*, Kültür Turizm ve Bakanlığı Yayınları,
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-128328/h/emridivani.pdf>, (ET:20.06.2010)
- Soldan, Uğur, *Fatîn Divanı, İnceleme-Metin*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi SBE, Gaziantep, 2005.
- Tarlan, Ali Nihat, *Ahmet Paşa Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1992.
- Tarlan, Ali Nihat, *Necâtî Beg Divanı*, MEB Yayınları, Ankara, 1992.
- Tulum, Mertol - Tanyeri, M. Ali, *Nev'î- Dîvân (Tenkitli Basım)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>, Jul. 22.2004 versiyonu).
- Ulucan, Mehmet, *Muvakkit-zâde Mehmed Pertev-Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ, 2005.
- Yılmaz, Kadriye, *İbrahim Tırsî ve Dîvânı (İnceleme-Tenkidli Metin-Sözlük)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Isparta, 2001.

Elektronik Kaynaklar

<http://tdkterim.gov.tr/bts/> (E.T. 12.10.2010)

DİZİN

- I. Kosova Savaşı, 109.
I. Murat, 118.
II. Dünya Savaşı, 16.
II. Mehmet, 118.
II. Murat, 118.
III. Ahmet, 119, 122, 128.
III. Mehmet, 119.
III. Murat, 114, 119-120.
IV. Mehmed, 110.
IV. Murad, 109.
- Abdülmümin Bin Muhammed, 112.
Abdülvahab bin Mehmet Dede (Hemedanlı), 114.
Ağa Çayırlları, 107.
Ahdî, 181.
Ahî Evran, 97-98.
Ahi, 171.
Ahilik, 97, 98, - teşkilatı, 97.
Ahmet Paşa, 163, 166, 170, 178.
Akdeniz, 109.
Aktalaa, 57-58.
- Alaaddin, 118.
Alı, 144, 147-148.
Allahkulu Bey Ustaclı, 148.
Amerikan bezi, 30, 33.
Anadolu, 77, 96, 99, 109, 143, 152, - Selçukluları, 96.
And, Metin, 108.
Andreasyan, Hrand, 110.
Antikacı, 90.
Araboğlu Hafidi Kasap Mehmet Efendi, 13.
Arap Reyhan, 153.
Arapça, 96, 170.
Arifi, 117.
Âsaf, 181.
Âşık Cünun, 149.
Âşık Çelebi, 177.
At Meydanı, 100, 104, 108, 120.
Atlı, Esin, 125.
Ayvaz (Avaz, Eyvaz, İvaz, Övez) Kasapoğlu, 141-153, 155.

- Ayyuki, 111.
Azerbaycan, 143, 146-150,
152-153.
- Bab-ı Meslâh* (Salhane Kapı-
sı), 96.
- Bağdat Seferi, 109.
Bâkî, 174, 175, 180.
Balat, 100.
Başbakanlık Arşiv Belgeleri,
148.
Batı versiyonu, 149, 153, 155.
Behçet Efendi, 13.
Behçet Mahir, 152.
Behiştî, 166.
Bilâd-ı Selase, 102.
Bilgin, Sevil, 11.
Binney Özel Koleksiyonu,
117.
Bizans, 100.
Boğdan, 99.
Boratav, P.N., 149.
Buhara, 13.
Bulgaristan, 99.
Bursa, 90, 109
Bursalı, 79.
Busbecq, Ogier Ghiselin de,
73.
- Cambridge, 117.
Câzim, 164, 168-169.
- Celalî, - eşkıyaları, 149, -ler
İsyanı, 146-147.
Cem Sultan, 166.
Cerrahpaşa, 101.
Cibali, 101.
Cumaş, 58.
- Çâkerî, 180.
Çatladı Kapısı, 72.
Çenlibel, 144, 148-149, 151.
Çerikli, 30.
Çerkez, 16.
Çorum, 11, 13, 27, 43.
- Demircioğlu, 148.
Deniz Müzesi, 86.
Denizler Müzayede, 87.
Dersaadet, 102.
Derviş Mahmut, 114.
Divan edebiyatı, 7, 159.
Divan şiiri, 159-161, 167, 170.
Divan-ı Hümayun, 109.
Diyarbakır, 96.
Durna Teli, 149.
- Ebu'l Muhcin, 142.
Edip Kasapoğlu, 14, 50, 54.
Edirne, 109.
Eflak, 99.
Eğridirli Şeyhî, 172.
Eğrikapı, 100.

- Eminönü, 77, 100.
Emrî, 179.
Eremya Çelebi, 110.
Ermeni, 16, 152, - kasap, 115, 152.
Et Meydanı (Forum Bovis, Meydan-ı Lahm), 100.
Eton, W., 73.
Evliya Çelebi, 73-74, 80, 100, 104, 107, 109-110.
Eyüp, 100, 102.

Farsça, 112, 114.
Fatih Sultan Mehmet 101.
Fatih, 101.
Fatin, 171-172.
Fehîm, 167, 177-178
Fener, 72.
Foça, 120.
Forum Bovis bkz. Et Meydanı.
Fuzûlî, 164-165.
Fütüvvet, 97-99.
Fütüvvetnâme, 97, 142.

Galata, 72, 102.
Gazneli Mahmut, 111.
Girit Seferi, 110.
Göçmenler, 16.
Gündüz ve Yılduz Destanı, 146.

Hafid, 173.
Halep, 72.
Haletî, 178.
Haliç, 108, 122.
Hamdî, 176.
Harvard Art Museum, 117.
Hasan Bey Rumlu, 146, 148.
Hâzık, 163.
Helâkî, 181.
Hersek, 120.
Hıristiyan, 73.
Horasan, 97.
Hoy, 112.
Hünernâme II, 119.

İbrahim Paşa, 128, - Sarayı, 120.
İbrahim, Hz., 142.
İhtisap Nezareti, 102.
İntizami, 120.
Irak, 96.
İran, 96, 117.
İsak, 57, 59-62, 64-66.
İskender Bey Münşi, 147.
İslam, - devri, 97, - dini, 73, -ın kabulü, 99.
İslami, - kurallar, 73, - şartlar, 19.
İslamiyet, 26, 97, 142.
İstanbul, 14, 16, 26, 28, 30, 39, 72-74, 78, 80, 99, 100, 106, 109, 114, 117, 122.

- İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı Kartpostallar Arşivi, 106.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Müzesi, 79.
- İstanbul Kadılığı, 102.
- İstanbul'un Tarihi*, 110.
- Kâbe, 180.
- Kaftancıoğlu, Ü., 152.
- Kâğıthane, 107.
- Kâmûs-ı Türki*, 75-78.
- Kanuni Sultan Süleyman, 101, 117, 119.
- Karagöz, 77, 79-80, 88, 90-91.
- Karagöz*, 78-80, 88, 90-91.
- Karakalpak, 145, 152.
- Karaman Beyi, 118.
- Karaman koyunu, 74.
- Kargı, 27.
- Karıbek, 58.
- Kars Seferi, 148, 149.
- Kasap Demirhan (Cibali), 101,
- Kasap Demirhan Mescidi, 101.
- Kasap Halil (Kasapbaşı), 101.
- Kasap Halil Mescidi, 101.
- Kasap İlyas (Cerrahpaşa), 100-101
- Kasap İlyas Camii, 101.
- Kasap İsa (İsa Balı), 148.
- Kasap Yolu, 100.
- Kasap Ziya, 15, 17.
- Kasaplar Çarşısı, 98.
- Kasaplar Mescidi (Merzi-fonlu Kara Mustafa Paşa Mescidi), 101.
- Kasapoğlu, - ailesi, 11, 16, - sülalesi, 12-14, 43.
- Kasapoğlu (Bilgin), Sevim, 11-12, 14-17, 19-31, 33-34, 37-39, 41, 51.
- Kasapoğlu, Halit Arslan, 11, 14, 17, 19, 51.
- Kasapoğlu, Mehmet Ali, 13, 16-17, 50, 53-54.
- Kasapoğlu, Mehmet Ziya, 13, 14, 49.
- Kasapoğlu, Necati, 11-15, 17-19, 22, 25-26, 28, 30, 34, 37, 39, 51.
- Kavala, 99.
- Kavsî, 175.
- Kayseri, 96, 97.
- Kazak, 145, 152.
- Kemal Kasapoğlu, 14, 50, 54.
- Kınalı-zâde H. Çelebi, 170.
- Kırgız, 55, 59.
- Kırıkkale, 30.
- Kırşehir, 97.
- Kızılalma Caddesi, 101.
- Kir, Mustafa (Bursa, Anti-kacı), 90.

- Kiziroğlu, 148.
 Klasik Türk Şiiri, 161, 183.
 Konya, 96-97, 114-115.
 Koroğlu, 144-153, - Antep Rivayeti, 148, 150, - Destanı, 141-143, 146-149, 152-153, 155, - Destanı Batı versiyonu, 155.
 Kuhi Kaf, 146.
 Kuran-ı Kerim, 97.
 Kurkta Köyü, 57-58.
 Kürt, 148.
- Lehce-i Osman , 75.*
Levni ve Surname, Bir Osmanlı Őenliđinin  yk s , 125.
 Levni, 119, 122.
L g t-i Ni' metullah, 79.
 L tfi Feza Kasapoğlu, 11.
 L tfi Sırrı Kasapoğlu, 13-14, 16, 50.
- Mahmut Bezirgân, 148.
 Makedonya, 99.
 Me li, 176.
 Memduh Kasapoğlu, 13-14, 50, 54.
Men kib 'l- rifin, 114.
 Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Mescidi bkz. Kasaplar Mescidi.
 Mesih , 168.
- Mevlana, Hz., 115-117.
 Meydan-ı Lahm bkz. Et Meydanı.
 Mezâkî, 161, 172.
 Miskal (Karibek Kızı), 58.
 Mihrimah Sultan, 119.
 Moğol, 143.
 Molla Gürani, 101.
 Muhammed, Hz., 97, 112.
 Muhyi, 165, 171.
 Mustafa (Őehzade), 122.
 Müslüman, 20, 99.
- N ili, 168, 173.
 NakkaŐ Osman, 120.
 Narın Bölgesi, 57-58.
 Nev'i, 174.
 New York Morgan Library, 115.
 Nisârî, 178.
- Oğuz, - kabile bayramları, 143, -lar, 144.
 Okmeydanı, 108, 122.
 OrtaŐađ, 155.
 Osman Bey, 118.
 Osman-zâde Tâib, 170.
 Osmanlı, - dönemi, 71, 75, 79, 97-100, 103, 107, 111, 133, - esnaf bayramları, 107, - esnaf teşkilatı, 98, 133, - fotoğraf arşivi, 111, - iktisat

- tarihi, 95, - İmparatorluğu, 72, 152, - kasabı, 118, - kasap bıçağı seti, 103, - kasap çengeli, 103, - kasap dükkânı, 118, - kasap satırı, 104, - masatı, 104, - minyatürü, 95, 111, 122, - nakkaşları, 116, - saray nakkaşları, 117, - şehnamesi, 117.
- Osmanlıca, 115.
- Ördek Kasap, 100.
- Özbek, 143, 145-146, 152.
- Paris, 150.
- Pehlivan Yarı, 147.
- Pera, 72.
- Pertev, 163, 172, 175, 177.
- Ravzatü'l-Uşşak*, 117.
- Ravzî, 162, 167.
- Redhouse*, 79.
- Rum, 16, - koyun kasapları, 110.
- Rumeli, 109.
- Rusçuk, 74.
- Ruznâme*, 110.
- Rüstem Paşa, 119.
- Sâbit, 173-174.
- Samatya, 101.
- Sâmî, 167-168.
- Sandys, George, 73.
- Sefer, 148.
- Selanik, 99.
- Selçuklu, - dönemi, 97, 103, 111, 116, 118, - esnaf teşkilatı, 98, -lular, 96, 101, 133.
- Sevâkıb-ı Menâkıb*, 114, 116.
- Seyahatname*, 107, 109.
- Sivas, 96-97.
- Soğukkuyu Kasap Sokağı (Zeyrek), 101.
- Suat Ünal, 11.
- Sultan Beyazıd, 122.
- Sultanahmet Cami, 104.
- Sultanu'l-Ulema, 115.
- Sungur, 13.
- Sungurlu, 11, 13-14, 16-17, 20-21, 28, 32, 43, 54.
- Surnâme-i Hümayun*, 119-120, 129.
- Surnâme-i Vehbi*, 119, 122, 126-127, 133.
- Surnâme*, 80, 85, 108-109, 118-120, 122-129, 133.
- Süleyman (Sultan), 122.
- Süleymannâme*, 117, 119.
- Süyünbübü (Cumaş Kızı), 58.
- Şam, 96.
- Şehinşehnâme*, 119.

- Şehir Müzesi, 90.
Şehremaneti, 102-103.
Şeyh Ahmed Eflaki, 114.
- Tâcizâde Cafer Çelebi, 164,
179.
- Taniel (Ermeni kasap), 115.
Taşkasap, 101.
Tatar Mahmut, 53
Tatar, 16, 53.
Tebriiz, 146-147, - İsyanı, 147-
148.
Tehmasib, M.H., 147
Teke-Türkmen, 152.
Teselya, 99.
Tırsî, 169.
Topkapı Sarayı Müzesi
Kitaplığı, 111.
Topkapı Sarayı Müzesi, 85,
115.
Trakya, 99.
Türk, - dünyası, 141, - esnaf
teşkilatı, 97, - kültürü,
143, ler, 11, 96, 142, - ma-
salları, 143, - milleti, 141,
- minyatürü, 111, -Moğol
sözlü geleneği, 143, - sözü
kültürü, 141, 143, - şiiri,
161, 183.
Türkçe, 59, 110.
Türkiye, 73.
- Türkmen, 96, 143, 145-147,
151-152.
- Üsküdar, 100, 102.
Üsküdarlı, 150.
- Varka ve Gülşah*, 111, 113,
116, 118, 122.
Vehbi, 108, 119, 122, 129,
133.
- Walker, Mary Alelaide, 74.
White, Charles, 73.
Yahudi, 73, 100, - cemaatı,
152, - kasapları, 110.
Yedikule, 72, 99, - Kapısı,
100.
Yeniçeri, 73, 100.
Yozgat, 13.
Yusuf, 148.
- Zarılıbek (İsak Oğlu),
Zâtî,
Zeyrek, 57, 59-62, 64-66.